

ПОЛІТИКА ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ В СФЕРІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У 1918-1924 РОКАХ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ВОЄВОДСТВА).

У статті досліджується політика Польської держави в сфері початкового шкільництва упродовж 1918 – 1924 років. Аналізується нормативно-правова база регулювання діяльності початкових шкіл Другої Речі Посполитої, охарактеризовано провідні тенденції розвитку і функціонування навчальних закладів початкового рівня на теренах Тернопільського воєводства, з'ясовано місце українського початкового шкільництва в освітній системі Польщі.

Ключові слова: *початкова школа, Друга Річ Посполита, Львівський шкільний округ.*

Розбудова тісних взаємостосунків української держави з сусідніми країнами зумовлює зростання інтересу серед вітчизняних та зарубіжних дослідників до проблем спільного історичного минулого і, зокрема, спільної історії українського та польського народів. У цьому контексті неабиякої актуальності набуває дослідження проблем польсько-українських взаємин міжвоєнного періоду, і, зокрема, теми розвитку освітньої політики Другої Речі Посполитої в сфері початкового шкільництва у 1918-1924 роках та її реалізації на теренах Тернопільського воєводства.

Об'єктом дослідження виступає освітня політика Польської держави упродовж 1919 – 1939 років.

Предмет дослідження – тенденції і особливості розвитку освітньої політики Польської держави у сфері початкового шкільництва у 1918 – 1924 роках.

Мета статті полягає у дослідженні характерних особливостей розвитку освітньої політики Польської держави у сфері початкового шкільництва у 1918 – 1924 роках. Реалізація мети дослідження передбачає розв'язання наступних завдань: визначення особливостей формування освітньої політики Другої

Речі Посполитої у сфері початкового шкільництва упродовж 1918 – 1939 років та реалізації її на теренах Тернопільського воєводства, з'ясування місця українського початкового шкільництва в освітній системі Польської держави.

Хронологічні межі дослідження охоплюють 1918 – 1924 роки. Нижня межа пов'язана з завершенням Першої світової війни та створенням незалежної Польської держави, верхня – ухваленням Закону, що змінював деякі положення про організацію шкільництва від 31 липня 1924 року, який розпочав новий етап розвитку початкового шкільництва Другої Речі Посполитої, пов'язаний з скороченням числа українськомовних шкіл та поширення двомовних (утраквістичних).

Джерельну базу статті складають нормативно-правові акти польської держави, що регулювали функціонування початкового шкільництва на теренах Другої Речі Посполитої, серед яких варто згадати Декрет про шкільний обов'язок від 7 лютого 1919 року [14], Розпорядження міністра релігійних визнань та народної освіти в справі запровадження додаткового навчання на підставі декрету про шкільний обов'язок від 7 лютого 1919 року [18], датоване 8 серпня 1919 року та про виконання закону від 17 лютого 1922 року про закладання і утримання громадських початкових шкіл [19], датоване 30 травня 1923 року і Закони про закладання і утримання державних початкових шкіл [21] та про будівництво державних початкових шкіл [22] від 17 лютого 1922 року, а також документи Державного архіву Тернопільської області [3-12], зокрема фондів № 194 Тернопільська повітова шкільна рада та № 196 Скалатська повітова шкільна рада, Статистичного щорічника від 1924 року [17], які проливають світло на процеси повоєнної відбудови і розвиток початкового шкільництва на теренах Тернопільського і Скалатського повітів Тернопільського воєводства у 1919-1924 роках.

Проблеми розвитку освітньої політики Другої Речі Посполитої у сфері початкового шкільництва в 1918 – 1924 роках вже були предметом наукових досліджень українських та зарубіжних істориків. Найперше заслуговує на увагу стаття Лесі Алексієвець «Розвиток освіти на польських землях у 1918-1926»

[1], яка висвітлює питання розвитку початкового шкільництва Польської держави у період післявоєнної перебудови і реформування освіти та реалізації реформ на теренах західноукраїнських земель. Серед статей, присвячених дослідженню розвитку початкового шкільництва на західноукраїнських землях, варто згадати також статтю О. Кузенко «Соціально-історичні умови розвитку українського шкільництва в Галичині кінця ХІХ – початку ХХ ст.» [13], у якій автор аналізує соціально-політичні причини здійснення освітніх реформ на теренах Другої Речі Посполитої у 20-х – 30-х років ХХ століття, звертаючи чималу увагу на реформування початкового шкільництва.

Чимало інформації про розвиток початкового шкільництва на теренах Польщі у міжвоєнний період знаходимо також у монографії І. Ворончака «Шкільництво на Борщівщині» [2], у якій автор на підставі аналізу широкого кола архівних матеріалів та історичних праць крізь призму освітньої політики Другої Речі Посполитої досліджує формування та розвиток в період міжвоєнного двадцятиліття освітніх закладів на теренах Борщівського повіту Тернопільського воєводства. При цьому звертається значна увага на участі в освітньому і виховному процесі польських і українських культурно-освітніх товариств та організацій.

Серед праць польських дослідників заслуговує на увагу наукове дослідження У. Врублевської «Освітня політика польської держави по відношенню до національних меншин, етнічних та релігійних груп, що проживали на Східних землях Другої Речі Посполитої» [23]. **Ошибка! Источник ссылки не найден.**], що присвячена проблемам формування та реалізації освітньої політики Другої Речі Посполитої щодо національних меншин, етнічних та релігійних груп упродовж 1918 – 1939 років. Темі розвитку початкового шкільництва на теренах Польської держави у 20-х роках ХХ століття присвячена також наукова праця К. Уразінської «Зміни в польському шкільництві в 1918 – 1926 роках» [20]. Не применшуючи ваги усього історіографічного доробку з цієї проблематики, на наш погляд, тема розвитку освітньої політики Другої Речі Посполитої в

сфері початкового шкільництва у 1918-1924 роках ще потребує належного наукового вивчення.

Уже з перших років незалежного існування Польської держави власті виявляли розуміння і готовність до кардинальних реформ освітньої сфери країни. Ще до проголошення Польської республіки 7 листопада 1918 р. Тимчасовий народний уряд серед інших суспільних реформ проголосив необхідність домогтися «введення загальної і безкоштовної світської шкільної освіти» [1, с. 235]. Аналогічне завдання визначив і польський уряд у листопаді 1918 р. – створення «загальної, світської, безкоштовної школи, однаково доступної для всіх», як зазначалося: «школа має виховувати молоде покоління Поляків, сповнених громадянським духом, добре обізнаних із рідною землею, її традиціями, ресурсами та господарством, громадян, підготовлених і охочих до творчої праці у всіх сферах життя для добра Батьківщини й співгромадян» [1, с. 235-236].

Польські чиновники багато говорили про рівноправ'я та справедливість у царині освіти. Становище ж освіти на теренах Східної Галичини було доволі сприятливим. Перед 1918 роком тут діяло 1590 початкових шкіл з польською мовою навчання і 2420 з українською [23, с. 114]. В цілому, такий стан речей цілком задовольняв українську сторону. Перший президент Крайової шкільної ради проф. Цоль у офіційному виданні «Kronika Rady Szkolnej za lata 1916-1919» навіть заявляв, що українці «могли б з нами спільно ділати й працювати як вільні з вільними і рівні з рівними». Той таки проф. Цоль розробив і вислав до Варшави проект розподілу шкіл і шкільної адміністрації за національною ознакою, в основі якого лежало положення, згідно якого "українці мають мати свої українські школи, а поляки – польські, так, щоби українці не потребували ходити до польських шкіл, а поляки – до українських" [13].

Та ,на жаль, національне питання в шкільництві Польської держави станом на 1919 рік ще не було нагальним, а перш за все потребувала вирішення проблема матеріального і кадрового забезпечення освітньої галузі. Перша світова війна негативно вплинула на шкільництво як Польської держави загалом, так

Тернопільського воєводства зокрема. Чимало шкіл було вщент зруйновано. Так, наприклад, з 73 шкіл, що діяли у Тернопільському повіті перед війною, за даними післявоєнної статистик 23 були знищені повністю, причому 7 з них влада вирішила взагалі не відбудовувати [6, арк. 31а–32]. Окрім шкільних приміщень, постраждали й кваліфіковані учительські кадри, яких у повоєнний час катастрофічно не вистачало в усій державі. Тому сфера шкільництва потребувала у перші повоєнні роки чималого фінансування з державного бюджету Польської держави.

Разом з повоєнною відбудовою шкільництва влада змушена була проводити реформування освітньої галузі країни. Першим надважливим документом, що визначав перспективи розвитку початкового шкільництва у Другій Речі Посполитій став Декрет про шкільний обов'язок, який побачив світ 7 лютого 1919 року. Згідно його положень навчання для всіх дітей шкільного віку незалежно від соціального походження у початковій 7-класній школі стало обов'язковим. У кожній місцевості, де кількість дітей у віці від 7 до 14 років складала принаймні 40, гміна зобов'язана була закласти початкову школу. До часу створення у всіх місцевостях повних 7-класних початкових шкіл, було передбачено зберегти існуючі та утворити початкові школи з чотирирічним обов'язковим і трирічним додатковим чи п'ятирічним обов'язковим і дворічним додатковим навчанням. Декрет ввів до структури шкільної адміністрації орган під назвою Шкільний Нагляд, який мав у своїй структурі відділ під назвою Шкільна Опіка, що займався шкільною метрикою, а також мав право встановлювати перерви в навчанні для різних сезонних польових робіт. Кожного місяця керівник школи був зобов'язаний подавати списки дітей, що пропускали навчання Шкільним Наглядам і Шкільним Опікам. За невиконання шкільного обов'язку декрет передбачав доволі суворі покарання. Так, ті, хто укривав дитину шкільного віку від вступу до школи або намагався звільнити її від обов'язку відвідувати школу, каралися арештом на строк до 5 днів або штрафом у розмірі до 100 польських марок (150 крон). Будь-яка особа, яка без законних підстав не відправила

свою дитину в школу, підлягала арешту на строк до 2 днів або штрафу в розмірі до 40 польських марок (60 крон). Передбачалось, що гроші, зібрані таким чином, будуть використані для незаможних дітей школи [14].

Реалізувати положення декрету про шкільний обов'язок було доволі важко, оскільки семирічна школа ще тільки формувалася і відчувалась гостра нестача вчителів, шкільних будівель та обладнання у багатьох регіонах Польщі. Проте у рамках виконання постанов цього документу почалася стрімка розбудова мережі початкових шкіл, яка збільшилася з 18404 шкіл і 2431800 учнів перед 1914 роком, до 27515 шкіл і 3322900 учнів у 1922-1923 навчальному році. Незважаючи на досягнутий прогрес у справі реалізації шкільного обов'язку шкільництво охоплювало в тому ж таки 1922-1923 навчальному році лише 69% дітей шкільного віку. У наступні роки розвиток почакової освіти продовжувався повільнішими темпами. Та, на жаль, і до кінця існування Другої Речі Посполитої не вдалося повністю реалізувати положення декрету про шкільний обов'язок. Безпосередньо перед 1939 роком в школах знаходилося 4701200 учнів, що становило 90% всіх дітей шкільного віку [15].

Окрему проблему складав рівень освіти в початкових школах. За даними на 1919 рік, у країні серед всіх початкових шкіл 92 % були однокласними, ще 6 % – 2-класними, тоді як 3-та 7-класних було надзвичайно мало (загалом 2 %) [20], а шкільний обов'язок виконували 47% дітей шкільного віку [15]. Цей стан відсталості зумовлювався у першу чергу матеріальними проблемами шкільництва.

Співвідношення шкіл різних рівнів у межах Тернопільського воєводства відповідало загальнодержавній статистиці, що в цілому відображалось і у даних повітів. До прикладу, в перший мирний повоєнний 1919-1920 навчальний рік у Тернопільському повіті, згідно статистичних даних, нараховувалось 72 школи, з них 41 1-класна, 20 2-класних, 3 3-класних і 8 4-класних, з яких 39 з українською мовою навчання, 28 – з польською та 5 двомовних шкіл [6, арк. 18–28]. Найбільша концентрація 4-класних шкіл була в місті Тернополі. Вони ж були і найчисельнішими. Так, у 4-класній школі імені

Міцкевича в Тернополі станом на перший день навчання 1921 року нараховувалось 1117 учнів, з яких: поляків було 489, українців – 378, євреїв – 250. З них за віросповіданням 398 – римо-католики, 378 – греко-католики, і 341 – іудеї [4, арк. 6].

Подібні цифри зустрічаємо і серед даних зі Скалатського повіту. Так, у 1919-1920 навчальному році серед 55 діючих тут початкових шкіл 29 були польськомовними, решта, 26 – україномовними. Більшість шкіл були 1- та 2-класні (1-класних нараховувалось 25, 2-класних – 18) [11, арк. 1]. На той же період непрацюючих шкіл у повіті нараховувалось 27, з яких тільки 4 були польськомовними, решта ж – україномовні [11, арк. 2]. Вцілому, можна говорити про відносну рівність на теренах Тернопільського і Скалатського повітів Тернопільського воєводства між співвідношенням українськомовних та польськомовних початкових шкіл станом на 1919-1920 навчальний рік.

У зв'язку з поступовим впровадженням 7-річної початкової школи 8 серпня 1919 року було видано розпорядження Міністра релігійних визнань та народної освіти в справі запровадження додаткового навчання на підставі декрету про шкільний обов'язок від 7 лютого 1919 року. Цей документ передбачав, що при початкових школах, у котрих щоденне навчання тривало менше 7 років, молодь зобов'язувалась відвідувати додаткове навчання до кінця того навчального року, коли їй виповниться 14 років. Як зазначалось, ціллю додаткового навчання було поглиблення та розширення знань, набутих під час щоденного навчання, вироблення в молоді зацікавлення до читання і подальшого навчання. На додаткове навчання відводилось 4 години щотижня, а після його закінчення керівник школи видавав спеціальне свідоцтво [18].

Введення загальної обов'язкової початкової освіти відбувалося поступово. У 1923-1924 навчальному році обов'язкову освіту було введено для дітей від 7 років на теренах Варшавського, Лодзького і Білостоцького шкільних округів, а в наступні роки і всіх інших областей, таким чином в 1929-1930 навчальному році шкільний обов'язок повинен був бути зреалізованим. Незважаючи на відсутність шкільних приміщень,

кількість охоплених навчанням дітей збільшилася з 66% у 1921-1922 до 96% в 1928-1929 [15].

Населення негативно сприйняло Декрет про шкільний обов'язок, адже діти чимало допомагали батькам по господарству, особливо в період сезонних польових робіт, і не завжди вони розуміли потребу в навчанні. Тому чимало батьків зверталось з заявами до шкільної адміністрації з проханням звільнити дітей від навчання у школі. Так, наприклад, жителька Плотичі Тернопільського повіту Катерина Козбур 31 серпня 1921 року звернулася з заявою до повітової шкільної ради у Тернополі з проханням звільнити її сина від навчання у школі через складні матеріальні умови [5, арк. 1]. Чимало подібних заяв знаходимо серед архівних матеріалів, але тільки у виняткових випадках влада йшла на поступки батькам, здебільшого ж на батьків накладались штрафи за невідвідування дітьми школи [10, арк. 1–9].

Статистичні дані яскраво свідчать про серйозну проблему з відвідуванням учнями школи. Так, у 1923-1924 навчальному році близько 1,124 млн дітей не відвідувало шкіл, 1928-1929 – близько 138 тисяч, в той час, як у 1937-1938 – близько 512 тисяч дітей [16]. Аналогічна ситуація прослідковувалась у рамках Тернопільського воєводства і окремих повітів. До прикладу, у 1921–1922 навчальному році в с. Денисові Тернопільського повіту, нараховувалось 258 дітей, зобов'язаних відвідувати школу, тоді як фактично навчалось у школі тільки 180 [3, арк. 10]. Чимала частина молоді просто уникала освітніх закладів навіть початкового рівня. Особливо складним було становище початкового шкільництва в сільській місцевості, де навчання здебільшого проходило у школах, що мали штат з одного або двох учителів, а рівень організації навчального процесу був надзвичайно низьким, без дотримання чітко визначених програм навчання.

Перші післявоєнні роки для шкільництва Тернопільського воєводства не були спокійними. У 1920 році більшовицька агресія спричинила значну матеріальну шкоду початковому шкільництву краю. Серед ушкоджень шкіл найпоширенішими були розбиті вікна, відсутність дверей, незначні пошкодження

самого будинку школи [12, арк. 4-7]. Зруйновані школи потребували чималих фінансових вливань, які важко було забезпечити економікою, що тільки відновлювалася.

Шкільна реформа, реалізація якої вимагала значних коштів з боку держави, та складність державного фінансування повоєнної відбудови початкового шкільництва на місцях спричинили прийняття Закону про закладання і утримання державних початкових шкіл від 17 лютого 1922 року, згідно якого обов'язок по створенню та експлуатації державних початкових шкіл розподілявся між державою і гміною. Відповідно до цього документу шкільний інспектор при сприянні органів шкільного самоврядування на просторах гміни розробляв план шкільної мережі, який затверджував куратор шкільного округу. Згідно положень закону ступінь організації школи залежав від кількості проживаючих у даній місцевості дітей шкільного віку, так якщо число дітей шкільного віку разом не перевищувало 60, то школа мала бути 1-класна, при числі від 61 до 100 – 2-класна, при числі від 101 до 150 – 3-класна, при числі від 151 до 200 – 4-класна, при числі від 201 до 250 – 5-класна, від 251 до 300 – 6-класна, більше 300 дітей – 7-класна. Кількість вчителів, працюючих в школі визначалось співвідношенням один вчитель на один клас, а у разі існування відділів – могла бути й більша кількість вчителів. Передбачалось, що 7-класна школа могла мати спеціального керівника. Кошти на створення та утримання державних початкових шкіл могли покриватися: через державний бюджет, гміну, комунальні утворення та з фондів і дарувань. Державний бюджет, згідно норм закону покривав наукову допомогу, матеріали для навчання, для бібліотек, підручники, а гміна – інші матеріальні потреби школи, зокрема приміщення для шкіл, їх зовнішнє облаштування, освітлення і опалення, утримання служб, порядку і чистоти [21].

Того ж дня, 17 лютого 1922 року, було ухвалено Закон про будівництво державних початкових шкіл, де говорилося, що державні початкові школи, закладені зобов'язуючими приписами, гміна зобов'язана забезпечити відповідним приміщенням, разом з землею під забудову, на шкільні огород і

ігрове поле. Також гміна була зобов'язана виділити землю на будівництво помешкання для вчителів [22].

Закони польського Сейму про створення і утримання громадських початкових шкіл та про будівництво громадських початкових шкіл визначали поділ видатків між державним казначейством і гміною (муніципалітом). Держава фінансувала наукову допомогу, навчальні посібники, навчальні матеріали, шкільні друки, бібліотеки. Гміна (муніципалітет) покривала вартість всіх інших матеріальних потреб школи. Але виявилось, що гміни (муніципалітети) не в змозі виконати покладені на них гігантські пов'язані з цим навантаження, в той час, як держава не була зобов'язана долучитись до витрат. По суті ці правові документи сприяли створенню специфічної шкільної мережі, яка характеризувалася високою щільністю при низькому ступені організації шкіл, що негативно позначилося на рівні початкової освіти, доступної для сільських дітей і було вагомою перешкодою у здобутті ними середньої освіти [15].

Продовжуючи реформування початкового шкільництва, 30 травня 1923 року Міністр релігійних визнань та народної освіти підписав розпорядження про виконання закону від 17 лютого 1922 року про закладання і утримання громадських початкових шкіл, що регулювало деякі аспекти застосування цього акту. Цей документ серед іншого роз'яснив поняття, вжиті в попередніх законах, як, наприклад, поняття наукової допомоги, до якої відніс малюнки, таблиці, моделі і всі інші засоби візуалізації навчання: мапи, глобуси, прилади і «пристрої до науки живої та мертвої природи», слайди. До матеріалів для навчання, згідно нього, належали хімічні реагенти, матеріали для консервування природничих зразків, а до шкільних друків – каталоги та підручники [19].

Попри всі труднощі з кожним новим навчальним роком освітня система Тернопільського воєводства кількісно й якісно розросталася. 1922-1923 навчального року в межах Тернопільського воєводства нараховувалось 1346 початкових шкіл, з яких 31 чоловіча, 29 жіночих та 1286 коєдукаційних, серед них було 584 1-класні, 316 -2-класних та 18 – 7-класних [17]. На місцях, в рамках окремих повітів, ще існував паритет в

співвідношенні українськомовного та польськомовного шкільництва. Так, до прикладу, того ж навчального року на теренах Тернопільського повіту діяло загалом 86 шкіл. У початкових школах з польською мовою навчання навчалося 5039 учнів, з українською – 5433 [8, арк. 26–30]. У школах з польською мовою навчання більшість склали учні римокатолики, а з українською мовою навчання – греко-католики, що можна пояснити національною специфікою регіону. Школярі ж іудеї у цих навчальних закладах склали 6,7 % і 1,3 % відповідно [8, арк. 26–30].

Матеріальне забезпечення шкіл Тернопільського воєводства, за винятком декількох містечок, був жахливим. Фонди, що виділялись на будівництво та утримання сільських шкіл, були мізерними. Тому значна частина шкіл знаходилась у непридатних для навчання приміщеннях та орендованих сільських хатах і панських садибах, про що свідчать численні звіти шкільних інспекторів. Об'їхавши ще у 1930 р. села Борщівського повіту, інспектор кураторії Стефан Галібей писав, що багато шкільних приміщень суперечать найпростішим вимогам гігієни. Стан шкільних будинків з року в рік погіршується, а громади не проводять жодного ремонту, мотивуючи це відсутністю коштів [2, с. 61]. Серед молоді шкільного віку було поширено чимало хвороб. Найпоширенішими були інфлуенца і туберкульоз. До менш численних відносилися скарлатина, кір, краснуха, запалення легенів, вітряна віспа, трахома, коклюш, дифтерит, педикульоз. Мали місце й такі захворювання, як дизентерія, черевний і шлямистий тиф [2, с. 62].

Досить часто саме приміщення школи було низьким, з глинобитними стінами і підлогою, погано освітлювалося. Особливо важким був зимовий період, коли надзвичайно низькі температури доповнювались відсутністю чи недостатнім обігрівом приміщення школи, як, наприклад, у с. Красівка Тернопільського повіту, де приміщення 1-класної школи взагалі не обігрівалося [9, арк. 33]. Зазначений приклад не був одиничним. Така ситуація призводила до поширення гострих респіраторних захворювань серед дітей, через що кураторія

Львівського шкільного округу навіть звернулась у січні 1922 року з офіційним циркуляром до дирекцій усіх державних середніх шкіл, учительських семінарій, професійних шкіл і повітових шкільних рад, розміщених на території Львівського шкільного округу з приводу навчання під час морозів. У цьому документі йшлося про те, що у випадку морозів до 15 °С дирекція освітнього закладу мала звільнити молодь від навчання в них на період морозів задля запобігання поширенню серед школярів застудних захворювань [7, арк. 4].

Отже, перші повоєнні роки були для початкового шкільництва Другої Речі Посполитої доволі складними. Воно вимагало від держави кардинальних реформ і уніфікації, а разом з тим чималих коштів і зусиль для налагодження зруйнованої шкільної інфраструктури. Вагомими здобутками освітньої політики Польської держави початку 20-х років ХХ століття було введення обов'язкової 7-річної початкової освіти для всіх дітей у віці від 7 до 14 років на безоплатній основі та стрімкий розвиток шкільної мережі країни загалом і Тернопільського воєводства зокрема.

Список використаних джерел

1. Алексієвець Л. Розвиток освіти на польських землях у 1918–1926 рр. / Л. Алексієвець // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету: Збірник наукових праць. – Рівне: РДГУ, 2008. – Випуск 14. – С. 235–238
2. Ворончак І. Шкільництво на Борщівщині [Текст] : Іст. нарис, Ч.1 / І. Ворончак. – Львів : ВЕЛАКС, 2003. – 123 с.
3. Державний архів Тернопільської області (далі ДАТО). – Ф. 194. – Оп. 1. – Спр. 10. – 20 арк.
4. ДАТО. – Ф. 194. – Оп. 1. – Спр. 10а. – 20 арк.
5. ДАТО. – Ф. 194. – Оп. 1. – Спр. 14. – 12 арк
6. ДАТО. – Ф. 194. – Оп. 1. – Спр. 36. – 32 арк.
7. ДАТО. – Ф. 194. – Оп. 1. – Спр. 41. – 91 арк.
8. ДАТО. – Ф. 194. – Оп. 1. – Спр. 52. – 30 арк.
9. ДАТО. – Ф. 194. – Оп. 1. – Спр. 81. – 104 арк.
10. ДАТО. – Ф. 194. – Оп. 1. – Спр. 143. – 9 арк.
11. ДАТО. – Ф. 196. – Оп. 1. – Спр. 1. – 3 арк.
12. ДАТО. – Ф. 196. – Оп. 1. – Спр. 2. – 7 арк.

13. Кузенко О. Соціально-історичні умови розвитку українського шкільництва в Галичині кінця XIX – початку XX ст. [Електронний ресурс] / О. Кузенко // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства: Т. IV / За ред. П. П. Кононенка; Міністерство освіти і науки України, Науково-дослідний інститут українознавства. – К. : Фоліант, 2005. – С. 256-268. – Режим доступу до журналу: <http://yarosch.mylivepage.com/wiki/1325/439>
14. Dekret o obowiązku szkolnym. [Електронний ресурс] // Dz.Pr.P.P. 1919 nr 14 poz. 147. – z dnia 7 lutego 1919 r. – Режим доступу до журналу: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19190140147&type=2>
15. Kształcenia nauczycieli szkół powszechnych (podstawowych) lata 1918-1939. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: <http://sites.google.com/site/ksztalcenienauczycieli/organizacja-ksztalcenia-nauczycieli/lata-1918-1939>
16. Praca szkoły w Polance w okresie międzywojennym / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: http://sp7krosno.republika.pl/his_4.htm
17. Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1924. [Електронний ресурс] / Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. R. 3. – Warszawa: GUS, 1925. – S. 217 – 246. – Режим доступу до журналу: http://statlibr.stat.gov.pl/exlibris/aleph/a18_1/apache_media/62IK3EYE A7MFLJNMBJG8489LNQG8V4.pdf
18. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie zaprowadzenia nauki uzupełniającej w myśl dekretu o obowiązku szkolnym z dnia 7 lutego 1919 r. [Електронний ресурс] // Dz.U. 1919 nr 79 poz. 443. – z dnia 8 sierpnia 1919 r. – Режим доступу до журналу: <http://isip.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19190790443&type=2>
19. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Ministrem Skarbu w przedmiocie wykonania ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o zakładaniu i utrzymaniu publicznych szkół powszechnych. [Електронний ресурс] // Dz.U. 1923 nr 73 poz. 574. – z dnia 30 maja 1923 r. – Режим доступу до журналу: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19230730574&type=2>
20. Urazińska K. Przemiany w polskim szkolnictwie w latach 1918-1926 / K. Urazińska [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу:

<http://www.scribd.com/doc/49923340/Przemiany-w-polskim-szkolnictwie-w-latach-1918>

21. Ustawa o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych. [Електронний ресурс] // Dz.U. 1922 nr 18 poz. 143. – z dnia 17 lutego 1922 r. – Режим доступу до журналу: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19220180143&type=2>
22. Ustawa o budowie publicznych szkół powszechnych. [Електронний ресурс] // Dz.U. 1922 nr 18 poz. 144. – z dnia 17 lutego 1922 r. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19220180144&type=2>
23. Wróblewska U. Polityka oświatowa państwa polskiego wobec mniejszości narodowych, grup etnicznych i wyznaniowych zamieszkujących Kresy Wschodnie w II RP / U. Wróblewska // *Nayka*. – 2011. – № 2. – S. 109-124.

Galay M.

THE POLICY OF THE SECOND POLISH REPUBLIC IN PRIMARY EDUCATION IN YEARS 1918-1924 (BASED ON THE TERNOPIL DISTRICT).

The article investigates the educational policy of the Polish state in primary shkolnitsva for 1918 – 1924 period. Analyze the legal regulation of the primary schools the Second Polish Republic, described major trends of development and functioning of the schools entry level in the Ternopil province, found a place Ukrainian entry shkolnitsva in the educational system in Poland.

Key words: *elementary school, second Rzeczpospolita, the Lviv school district.*